

Pedagogika jako vědecká disciplína

Termín pedagogika

Termín pochází z antického Řecka, kde byl slovem *paidagógos* označován otrok, který pečoval o syna svého pána, doprovázel jej na cvičení a do školy. Tento výraz se přesunul do antické latiny - jakožto *paedagogus* s posunutým významem otrok → učitel, vychovatel. V české pedagogice se užívá výrazu *pedagog* - člověk, který se věnuje výchově profesionálně a má pro tuto činnost určitou kvalifikaci

- přesný význam slova - pais=dítě, aigen=vésti
- základy tomuto oboru jako systematické vědě o výchově mládeže i dospělých položil svými pedagogickými spisy Jan Amos Komenský
- je úzce spojena s ostatními vědními obory, zejména s vědami přírodními, společenskými i technickými

Jako vědní obor se konstitovala až v 19. století.

Definice pojmu pedagogika

- přesná definice není k dispozici, protože pedagogika je chápána jako věda s širokým spektrem zájmů a obrovským polem působnosti, definice se odlišují dle autora

1a. ***Věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života a společnosti.*** Není tedy vázána pouze na vzdělávání ve školských institucích a na populaci dětí a mládeže. V zahraničí se ve významu „pedagogika“ často užívá termín „pedagogická věda.“

1b. ***Obor vzdělávání na pedagogických fakultách*** a jiných fakultách připravujících učitele, respektive předmět v rámci tohoto studia (PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník)

2. ***Pedagogika je věda o permanentní výchově,*** o celoživotní výchově dětí, mládeže i dospělých (JŮVA, V. Úvod do pedagogiky)

Základní charakter pedagogiky:

Pedagogika je věda o edukaci, tedy o výchově a vzdělávání. Jako věda zahrnuje ***teorii i praxi.*** Má ***charakter normativní, explorativní a explanativní.***

- **normativní charakter** - pedagogika stanovuje určité normy, vzory, doporučení, cíle, jak realizovat edukaci
- **explorativní charakter** - pedagogika zkoumá, je založena na poznacích získaných z výzkumu
- **explanativní charakter** - pedagogika zjišťuje, popisuje, vysvětluje různé jevy edukační reality

Pedagogika má svůj předmět bádání, význam a úkoly, obsahovou strukturu, účel a poslání, výzkum a jeho metody. Má-li být vědou, musí se opírat o výzkum

Předmět pedagogiky:

Předmětem pedagogiky je ***výchova.*** Pedagogika se zabývá vším tím, co vytváří nějaké edukační prostředí, procesy, jež se v těchto prostředích realizují, a výsledky a efekty těchto procesů. (Jan Průcha)

Pedagogika se zabývá člověkem v situaci výchovy ... V situaci výchovy je celý člověk se všemi svými vztahy ke skutečnosti. Jde tedy o předmět zkoumání maximálně složitý,

mnohonásobně polarizovaný, vyžadující interdisciplinární spolupráci všech věd o člověku. (Stanislava Kučerová)

Význam pedagogiky:

- Teoretický význam – odhaluje zákonitosti výchovy a její důležitou úlohu v životě jedince a společnosti, zabývá se výchovou v jednotlivých věkových obdobích a v různých výchovných zařízeních
- Praktický význam – poskytuje množství podnětů pro edukační aktivity všem výchovným a školským pracovníkům, rodičům i pracovníkům souvisejících profesí; teoretické závěry jsou aplikovány v oblastech školství, mimoškolního vzdělávání, ekonomického rozhodování, sociální politiky, pomáhajících profesí a oblastech samotné vědy.

Je nutné skloubit teoretické pedagogické vzdělání, postoj ke společnosti, k lidem a k pedagogické práci a praktické dovednosti (Jarmila Svobodová, Bohumíra Šmahelová)

Úkoly pedagogiky:

Pedagogika plní tři úkoly

- Analytické úkoly - zkoumá aktuální výchovnou realitu
- Verifikační úkoly - ověřuje, zda dosud platí určité poznatky
- Prognostické úkoly - formuluje perspektivní výchovné cíle

Obsahová náplň pedagogiky

Předmět pedagogiky (výchova člověka) je natolik rozsáhlý, že musíme přistoupit k **rozdělení vědy na specializované disciplíny**, rozlišujeme základní dělení dle pěti kritérií :

1. Podle obsahu zkoumání: obecná pedagogika, srovnávací pedagogika, dějiny pedagogiky a školství, teorie výchovy, obecná didaktika, oborové didaktiky, pedagogická diagnostika, pedagogická evaluace, pedagogická prognostika, pedagogická teleologie, teorie řízení škol a školství, technologie vzdělávání.
2. Podle věku: předškolní pedagogika, školní, vysokoškolská, andragogika (výchova a vzdělávání dospělých v ekonomicky produktivním věku), gerontagogika (výchova a vzdělávání seniorů // dospělých v ekonomicky neproduktivním věku)
3. Podle fází společenského vývoje: antická, křesťanská, renesanční, reformní, pragmatická, moderní a postmoderní pedagogika
4. Speciálně pedagogické vědy: psychopedie, somatopedie, surdopedie, logopedie, oftalmopedie // tyflopédie, etopedie
5. -Podle oblastí aplikace: rodinná, sociální, profesní, inženýrská, vojenská pedagogika, pedagogika volného času, výchova v nápravných zařízeních, výchova v organizacích dětí a mládeže, alternativní pedagogika

Účel a poslání pedagogiky

Účelem pedagogiky je být normální vědou. To znamená mít rozvinuté atributy, které normální vědu charakterizují, tedy:

- jasně vymezený předmět bádání a jeho teorii
- výzkum a jeho metodologii
- infrastrukturu s podpůrnými institucemi pro fungování vědy

Metody pedagogiky

- pedagogické vědy vycházejí ze dvou základních zdrojů:

1. z **kriticky zhodnoceného historického dědictví pedagogiky** - je utvořeno pedagogickými idejemi klasiků a doklady o vývoji pojetí a organizaci výchovy ve společnosti a výchovných institucí
2. z **současných pedagogických zkušeností** škol, výchovných a vzdělávacích zařízení, hromadných sdělovacích prostředků, pracovišť, organizací a rodiny

Historikosrovnávací metoda

- plní základní úlohu při řešení koncepčních otázek pedagogiky (cílů, obsahu a prostředků výchovy) i při analýze výchovných procesů (jejich principů, faktorů a metod)
- poskytuje pedagogice tři hlavní okruhy informací:
 1. rozbor výchovných koncepcí v jednotlivých etapách vývoje společnosti
 2. analýzu výchovné praxe v různých pedagogických institucích
 3. výchovné ideje klasiků pedagogiky a filosofů

Výzkum současné pedagogické praxe v různých typech vzdělávacích a výchovných institucí

- „Úkolem tohoto výzkumu je sbírat, analyzovat a zobecňovat pedagogické jevy, postupně odhalovat zákonitosti výchovně.vzdělávacího procesu a dospívat ke zdůvodněným normám zajišťující účinnou pedagogickou práci. Zkoumají se plány škol, osnovy vyučovacích předmětů, učebnice (rozsah látky, struktura a koordinace učiva, jeho přiměřenost žákům apod.) a vyučovací pomůcky, procesy osvojování a upevňování vědomostí a dovedností při vyučování i v jiných formách výchovné práce.“ (JÚVA, V. Úvod do pedagogiky)
- při výzkumu se užívá nejrůznějších metod – pozorování, experiment, rozhovor, dotazník, studium pedagogických dokumentů, měření různých výkonů; metody se uplatňují komplexně, doplňují se; důraz je kladen nejen na stránku kvantitativní, ale i na stránku kvalitativní

Konkrétní metody pedagogiky

- Pozorování – cílevědomé a plánovité sledování jevu nebo osoby v jeho přirozených podmínkách
- Experiment (pokus) – zkoumají se záměrně navozené pedagogické jevy v předem připravených a kontrolovaných podmínkách
- Rozhovor – verbální komunikace mezi výzkumným pracovníkem a dotazovanou osobou
- Dotazník – písemná forma dotazování, umožňující získat v poměrně krátkém čase velké množství údajů; zaměřuje se jak na vychovávané, tak na vychovatele
- Studium pedagogických dokumentů – předmětem zkoumání jsou konkrétní materiály které dokumentují práci žáků i pedagogických pracovníků
- Měření výsledků žákovských úkolů i jejich dílčích parametrů – uplatňují se zejména testy v různých oblastech

Organizované mezinárodní i české vědecké společnosti

- AERA, CIDREE, AERLI, EERA
- ČAPV - Česká asociace pedagogického výzkumu, působí u nás od roku 1992

- Literatura :** JŮVA, V. sen. a jun. *Úvod do pedagogiky*. Brno : Paido, 1999.
- JŮVA, V. et al. *Základy pedagogiky (pro doplňující pedagogické studium)*. Brno : Paido, 2001.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1997.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené vydání. Praha : Portál, 2001.
- SVOBODOVÁ, J., ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno : MSD, 2007.